

Gedrag van kinderen kan ontwikkeling van hun intelligentie beïnvloeden

Er zijn gedragsvormen die maken, dat het ene kind het beter doet op school dan het andere. Die gedragsvormen kunnen al vroeg worden herkend en ze zijn in hoge mate stabiel, aldus – in een vrije vertaling – de tweede stelling bij het proefschrift van dr. Jac. N. Zaal (psycholoog). Het zijn in een notedop twee belangrijke uitkomsten van zijn onderzoek. Ze haalden vorige maand ferme koppen in o.a. Trouw en De Volkskrant.

Intelligentie is een kenmerk, dat wel kan worden gemeten, maar waarvan niet geheel duidelijk is hoe het „in elkaar zit”. Geërfde aanleg is van invloed, de „omgeving” ook, evenals persoonlijkheidskenmerken, zoals die tot uiting komen in allerlei soorten gedrag. Vooral de discussie erfelijkheid-omgeving heeft de laatste jaren de aandacht bezig gehouden. Dr. Zaal richtte zijn onderzoek echter op het verband tussen het **gedrag** van kleuters en lagere school-kinderen in de klas en hun manier van omgaan met elkaar aan de ene kant, en hun intellectuele ontwikkeling aan de andere kant.

Als je het verband tussen twee kenmerken wilt nagaan, dan zul je eerst in staat moeten zijn die kenmerken te meten. Zoals gezegd: bij intelligentie kan dat; er bestaan tests voor. Maar hoe meet je gedrag in de klas? Of omgaan met elkaar? Een flink deel van het proefschrift van dr. Zaal (het heet overigens: „Beoordeling van het sociaal-emotionele gedrag van leerlingen in het kleuter- en basisonderwijs”) was gewijd aan het construeren van een zo objectief mogelijk meetinstrument. Hij koos daarbij een methode waarbij van kleuterleidsters en leerkrachten op de lagere school werd gevraagd het gedrag van kinderen te beoordelen. Nu is die methode niet zonder haken en ogen. Hoe kan een onderzoeker er ooit zeker van zijn dat de meester of juf zich in hun beoordelingen niet onbewust laten leiden door hun voorkeur voor de knapsten of braafsten van de klas; dat ze met andere woorden eerder hun opinie over een kind beoordelen dan het gedrag van dat kind? Dr. Zaal zag dat probleem

Dr. Jac. N. Zaal (foto: Peter Wolters, AVC-VU)

natuurlijk ook. „Aan beoordelingen had ik niets”, zegt hij in een gesprek met VU-magazine, „als ik er niet in zou slagen om er objectieve gegevens over het gedrag van de kinderen aan te ontleen”.

Stukjes gedrag

De leerkrachten aan wie zou worden gevraagd het gedrag van kinderen te beoordelen, zouden zo min mogelijk de kans moeten hebben zo iets als een „eigen oordeel” toe te voegen. Daar-

om zouden zich moeten uitspreken over heel precies omschreven „stukjes” gedrag. Er zouden dus geen uitspraken mogen voorkomen als bij voorbeeld: „Jantje is wel/niet creatief” of: „Marietje is wel/niet agressief”. Omschrijvingen als creatief en agressief zouden veel te omvangrijk en te globaal zijn om iets te kunnen zeggen over het concrete gedrag van Jantje of Marietje.

In ander onderzoek was men er in geslaagd om de belangrijkste kenmerken van de verschillende persoonlijkheidstypen vast te leggen in negentig bijvoegelijke naamwoorden (b.v. „druk”, „dominant”). Met die lijst benaderde dr. Zaal een aantal ervaren leerkrachten. Van hen werd gevraagd die bijvoegelijke naamwoorden te „vertalen” in concreet waarneembaar gedrag. Zo ontstond een lange lijst van uitspraken over het gedrag van kinderen. Naast elk van die uitspraken werd ook het tegenovergestelde gedrag genoemd. Bijvoorbeeld zo: „Maakt grapjes over de fouten van anderen” – „Vergoelijkt de fouten van anderen”; tweede voorbeeld: „Komt altijd in gezelschap van een groepje naar school” – „Komt dikwijls alleen naar school”; derde voorbeeld: „Kan een hele tijd in dezelfde houding blijven doorwerken” – „Kan niet lang stil zitten”. De leerkrachten die aan de hand van die lijst met uitspraken (het waren in totaal 145 paren) het gedrag van kinderen moesten beoordelen, werden niet voor de simpele keus uit twee mogelijkheden gesteld. Ze konden hun uitspraak nuanceren, doordat een zgn. beoordelingsschaal werd gebruikt van in totaal 6 punten. Het zag er zo uit:

Op het eind van de dag zitten zijn kleren onder de vlekken

3   2   1 – 1   2   3

zien zijn kleren er nog even netjes uit als aan het begin

3 punten typeert het kind helemaal, 2 punten redelijk goed en 1 punt typeert het net iets beter dan het tegengestelde